

XXXIV SORTIDA CONEGUEM CATALUNYA BELLMUNT I LA VALL DEL GES

1 de novembre de 1998

Secció de Cultura AE Talaia

SECCIÓ DE CULTURA

AE TALAIA

XXXIV CONEGUEM CATALUNYA

Excursió a peu a Bellmunt i la vall del Ges

**Vidrà – Santuari de Bellmunt – Portella de Forat Micó – La Vall
– Tosca de Degollats – Pas de Degollats – Cascada del Molí del Salt – Vidrà**

1 de novembre de 1998

HORARI PREVIST

Sortida de Vilanova i la Geltrú	6.30 h
Vidrà. Esmorzar	9.00 h
Vidrà. Inici de l'excursió	9.30 h
Santuari de Bellmunt. Reagrupament	10.35 h 11.00 h
Portella de Forat Micó. Reagrupament	11.41 h 12.00 h
Pas de Degollats. Reagrupament	12.40 h 12.50 h
Cascada del Molí del Salt. Reagrupament	13.10 h 13.30 h
Vidrà. Final de l'excursió	14.10 h
Vidrà. Dinar	14.30 h
Sortida cap a Vilanova i la Geltrú	17.30 h
Vilanova i la Geltrú	20.00 h

- Notes:
- * Esmorzarem a Vidrà. Hi ha bar.
 - * Trobarem aigua al santuari de Bellmunt.
 - * Dinarem a Vidrà.
 - * Sigueu puntuals, respecte els reagrupaments i vigileu que hi sigui tothom.

SECCIÓ DE CULTURA

AE TALAIA

XXXIV CONEGUEM CATALUNYA

Excursió turística al Parc Comarcal de Montesquiú

1 de novembre de 1998

HORARI PREVIST

Sortida de Vilanova i la Geltrú	6.30 h
Vidrà. Esmorzar	9.00 h
Vidrà. Visita de la població	9.30 h
Vidrà. Sortida cap a Montesquiú	10.00 h
Montesquiú. Visita guiada al Castell de Montesquiú	11.00 h
Montesquiú. Excursió optativa de la Solana del Castell	12.00 h
Montesquiú. Sortida cap a Vidrà	13.30 h
Vidrà. Dinar	14.30 h
Sortida cap a Vilanova i la Geltrú	17.30 h
Vilanova i la Geltrú	20.00 h

- Notes:
- * Esmorzarem a Vidrà. Hi ha bar.
 - * L'entrada al Castell de Montesquiú val 350 pessetes.
 - * Al Castell de Montesquiú es pot visitar una exposició sobre la tardor. Entrada gratuïta.
 - * Hi ha l'opció de fer una petita excursió per la Solana del Castell (aprox. 1.15 h).
 - * Dinarem a Vidrà.

XXXIV CONEGUEM CATALUNYA

Bellmunt i la vall del Ges

Descripció de l'itinerari:

L'excursió transcorre per la subcomarca del Vidranès, centrada pel poble de Vidrà i la vall del riu Ges. Sortim de Vidrà i ens dirigim al santuari de Bellmunt per un camí ample que discorre per boscos de fagedes amb roures. Des del santuari -magnífica talaia-, si el temps ho permet, podem observar un panorama impressionant cap a tots cantons. Després, passem al vessant solell de Bellmunt i entrem al país de l'alzinar, fins a la Portella de Forat Micó, on tornem a endinsar-nos en boscos de faigs, als obacs, i de roures, als solells. Remuntem la vall seguint el curs del riu Ges, i passem a frec de la Tosca de Degollats, un curiós fenomen sobre la roca provocat per l'aigua. Al cap de poca estona, passem pel Pas de Degollats, obert a la cinglera i més enllà tenim l'interessant ocasió de visitar la cascada del Molí del Salt, on el riu Ges es despenja més de 20 metres. Poc després arribem a Vidrà per entremig de prats de pastura i masies.

- 0.00 Vidrà (982 m). Sortim del poble per la carretera de Sant Quirze que puja suaument cap al sud-oest.
- 0.10 Coll de Vidrà (1010 m). Deixem la carretera i agafem, a l'esquerra, un marcat camí de ferradura que s'enlaira ràpidament. A la dreta, propera, veiem la masia El Coll de Vidrà. Al fons, allunyats, podem entreveure els Rasos de Peguera, la Serra d'Ensija, el Pedraforca i el Cadí. A la nostra esquerra, allunyada, podem observar l'ermita de Sant Bartomeu de Covildases, sota el característic puig Cubell.
- 0.19 Deixem una pista a mà esquerra i continuem recte amunt per la pista principal. El camí, que més endavant és planer i transcorre prop del carener, ens va oferint amples panoràmiques sobre la serra de Curull i el fondal del riu Ges.
- 0.40 Al mig d'un revolt a mà esquerra, enfront, agafem el Grau Pitro, graonada oberta per tal de salvar un curt desnivell i, gairebé immediatament, tornem a la pista. Podem prescindir de passar-hi, perquè només estalvia una petita llaçada de pista.
- 0.45 El camí s'endinsa en un bosc atapeït de faigs i, al cap de poca estona, deixem la pista que continua recte i agafem la de l'esquerra.
- 0.48 Coll de Hi era de massa (1120 m). Indicadors metàl·lics. En la mateixa direcció amb què anàvem, entrem cap al bosc de faigs pel sender que té senyals de PR (blanc i groc). El camí puja en contínues ziga-zagues pel bonic bosc de faigs.
- 1.05 Santuari de Bellmunt (1246 m). **Reagrupament.** Des de la placeta, presidida per magnífics exemplars de freixes, podem accedir per unes escales al cos del

santuari, l'església i el baluard (resta de l'antic castell) des d'on es pot admirar un paisatge impressionant. A l'altre cantó de la placeta, uns graons fets a les roques pugen fins al cim de la Serra Grenyada.

Deixem el santuari i baixem pel vessant sud, per on transcorre un camí esglaonat i encimentat.

- 1.10 Aparcament per a vehicles. Seguim la carretera de cara avall. Enmig del primer revolt cap a la dreta, deixem la carretera i agafem un sender, a l'esquerra, marcat amb senyals de PR (marques blanques i grogues). A la nostra esquerra dominen els faigs; a la nostra dreta, els roures. El caminet careneja i després baixa fortament. De cara al sud podem observar el Montseny a l'altre extrem de la plana de Vic.
- 1.19 Tanca per al bestiar. La travessem i de seguida deixem el camí que seguíem per girar de cop cap a la dreta. Baixem. El camí va retombant per un alzinar amb boix i algun roure.
- 1.33 Cruïlla de camins. Agafem el de mà esquerra. El camí és més ample i bastant planer i en alguns trams està empedrat. La vegetació dominant és l'alzinar. A la nostra dreta, al peu de la serra, descobrim la masia del Serrat envoltada de prats i camps de conreu. El camí fa algunes llaçades i puja suaument.
- 1.46 La Portella de Forat Micó (905 m). **Reagrupament.** Trau a la roca per on s'empassa el camí de la vall del Ges. Per gaudir millor de la vista, podem enfilarnos a les roques de la nostra dreta (compte amb l'estimball!) des d'on podrem observar la cinglera i el profund engorjat de Forat Micó, per on discorre el riu Ges. A l'altra banda de la Portella, hi domina novament la vegetació caducifòlia (faigs, roures, arços, avellaners, tells, etc.).
Travessem la Portella i continuem pel camí que ara baixa.
- 1.48 Tanca per al bestiar feta amb branques de faig. La travessem i continuem.
- 1.54 El sender desemboca en una pista de desemboscar. La seguim en la mateixa direcció que dúiem i baixem lleugerament.
- 1.57 Quan la pista fa un revolt marcat a la dreta, la deixem i agafem el sender que hi ha en la mateixa direcció que portàvem i que s'endinsa en el bosc.
- 2.01 Desemboquem a una pista ampla. La seguim a mà esquerra. Veiem una masia propera.
- 2.05 Deixem un camí a l'esquerra que puja. El nostre camí transcorre vora camps de pastura i ens acostem al recinte d'una masia.
- 2.09 La Vall (780 m), masia situada en un cap del serrat, al peu del qual el riu Ges fa un marcat meandre. A la nostra esquena, a considerable alçada, podem veure el santuari de Bellmunt.

Sense passar la tanca d'accés a la masia, deixem la pista i, a la nostra esquerra, a un nivell superior, agafem un camí que va en direcció nord.

- 2.14 Travessem el torrent de Canemàs que forma uns pèlags d'aigua. Continuem pel camí que ara torna a estar molt ben empedrat, paral·lels al riu Ges. Una línia d'electricitat creua el camí.
- 2.19 Tosca de Degollats, arran mateix del camí. En períodes d'humitat, l'aigua es despenja de la corcada tosca i forma nombrosos regalims. Continuem i, a pocs metres, agafem un camí a l'esquerra i deixem el que seguíem. Poc més enllà, a prop d'una rònega masia que ens queda amagada, el camí s'enfila en ziga-zaga pel repeu de les cingleres. Travessem una tanca de fusta.
- 2.24 Pas de Degollats. **Reagrupament.** Pas estret i curt, amb el camí molt ben empedrat, obert a la cinglera. Magnífiques panoràmiques sobre el riu Ges i les valls de la serra de Curull. Entrem novament a un bosc molt atapeït de faigs amb boix.
- 2.28 Desemboquem enmig del revolt d'una pista i la seguim cap a l'esquerra, pujant. A trams curts, la pista està encimentada.
- 2.37 Atenció! En un revolt de la pista cap a l'esquerra, en un petit collet, trobem, a la nostra dreta, uns indicadors metàl·lics i l'entrada d'un petit sender. És el camí que baixa al Salt del Molí. L'agafem. El caminet baixa fortament pel mig d'un magnífic bosc.
- 2.42 Cascada del Molí del Salt. **Reagrupament.** Indret de bellesa feréstega. Retornem a la pista pel mateix sender per on hem baixat.
- 2.49 Pista que hem de seguir en la direcció que portàvem. Novament, en alguns trams, el camí està encimentat.
- 3.03 Travessem una petita riera. Continua havent-hi trams encimentats. Al cap de poca estona arribem a una cruïlla de camins al capdamunt d'una pujada on hi ha uns indicadors metàl·lics. Continuem a mà esquerra.
- 3.11 Tanca metàl·lica de bestiar. A la dreta hi ha un roure de gran envergadura. Ens acostem a Vidrà i anem deixant a l'esquerra algun camí d'accés a les masies properes. Nosaltres continuem pel camí principal.
- 3.17 El camí, després d'una tanca, desemboca en un carrer ample de Vidrà, la carretera de Siuret. A la dreta, veiem la serradora de Vidrà. Nosaltres girem a l'esquerra i seguim el carrer. A la nostra dreta, veiem el poliesportiu i, a l'esquerra, la masia del Cavaller de Vidrà.
- 3.22 Vidrà (982 m). **Final de l'excursió.**

Foc de colors

Corre! Vine!

Això no ens ho podem perdre!

S'ha calat foc de colors al bosc caducifoli.

El sol ha aconseguit de traspasar l'escut de boires, i al seu pas s'han encès de tardor tots els vessants de la muntanya. Els arbres han inflammat llurs capçades radiants. I el vent, quan els agita, en desprèn infinitat de guspires grogues que arrenquen a volar i, zigzaguejant, van a fondre's en un tou de fulles mortes.

No t'aturis!

De pressa!

Vull rebre damunt meu la pluja esbojarrada de fulles de novembre.

Vull sentir-me endut per la dansa màgica que assota tota la boscada.

Vull arrencar a volar com una fulla més entre les altres.

Vull morir abrindat per aquest foc de colors... que se m'emporta...

Enric Larreula, Darrere nostre un riu de flors trencades...

Bellmunt

La muntanya de **Bellmunt**, tot i formar part del conjunt orogràfic que presideixen el Puigsacalm i el castell de Milany, té unes formes prou característiques i uns contorns suficientment definits per a destacar-se ben bé de les altres muntanyes veïnes. S'alça considerablement entre les depressions dels rius Ter i **Ges** i el seu perfil és clarament distingible i de fàcil identificació a l'extrem nord de la plana de Vic, coronada per la silueta blanca del **santuari de Bellmunt**, situat a la cresta més elevada del carenar.

La carretera N-152, de Barcelona a Ribes de Freser, i el ferrocarril de Barcelona a Puigcerdà transcorren pels repeus ponentins de la muntanya.

El Vidranès

Amb el nom de **Vidranès** es pot englobar tot aquest conjunt de serres i valls, situades a l'extrem meridional dels Prepirineus, entre les comarques d'Osona, el Ripollès i la Garrotxa. El seu paisatge és d'una gran bellesa i molt representatiu de la Catalunya humida que forma part de la regió biogeogràfica eurosiberiana o centreeuropea.

Morfologia

Les unitats de relleu englobades en aquest espai són, al nord, la serra de Milany i de Santa Magdalena de Cambrils; a l'est, i formant part del Sistema Transversal Català, els

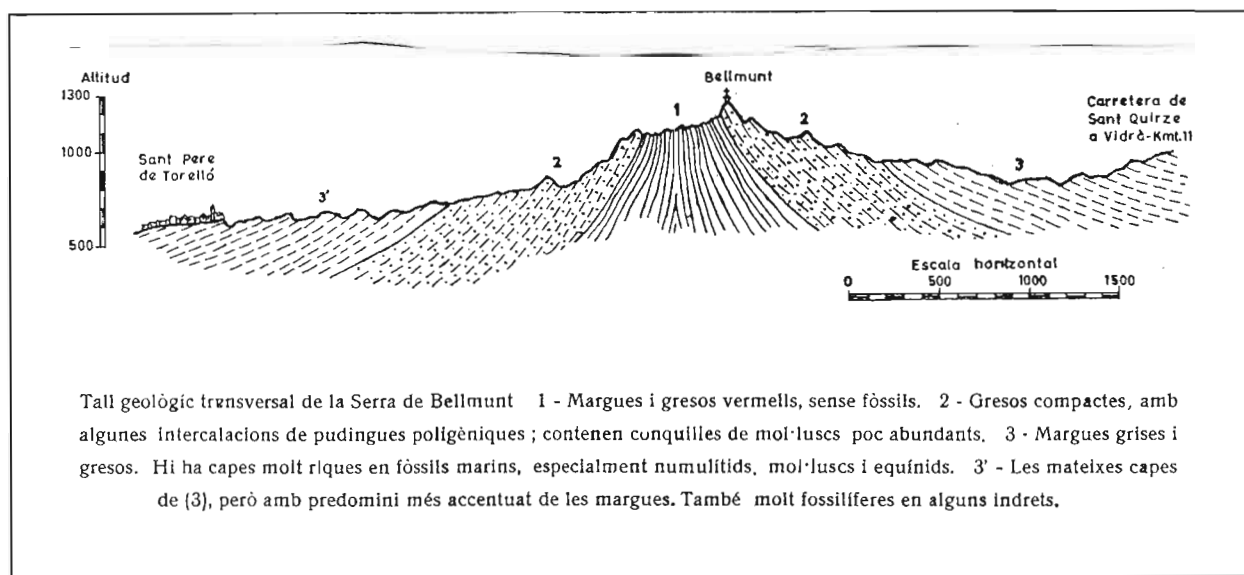
rasos de Collfred i de Pla Traver, a més del Puigsacalm i la serra de Llancers; al sud, les serres de Curull i de **Bellmunt**, que limiten amb la plana de Vic i, finalment, a l'oest es troba la vall de Saderra i el **Parc Comarcal del Castell de Montesquiu**, on el relleu davalla fins al riu Ter.

Hidrologia

El nucli central d'aquestes muntanyes correspon a la conca alta del riu **Ges**, que configura la vall de **Vidrà** o **Vidranès**. El **Ges**, en lloc de seguir la vall del Bisaura, que sembla el camí més dret, s'obre pas cap a la plana de Vic pel petit congost conegut com el **Forat Micó**, que esberla les serres de **Bellmunt** i Curull ben bé com el tall d'una destrat. La xarxa fluvial es completa amb el riu Fornès, tributari del **Ges**, i diverses rieres i torrents que vessen les seves aigües al Ter o bé al Gurn i la riera de Ridaura. Els cursos d'aigua han de salvar desnivells considerables en forma de salts d'aigua, alguns d'ells d'una espectacularitat remarcable, com el salt de Sallent, a Pla Traver, o la **cascada del Molí del Salt**, prop de Vidrà.

Geologia

El substrat geològic està format per gresos i altres materials calcaris que es van sedimentar quan aquestes contrades formaven part d'una gran depressió coberta pel mar de l'època eocena. Aquest fet és palpable en molts indrets de la zona pels nombrosos fòssils marins que s'hi troben.

L'aixecament del Pirineu va produir l'alçament d'aquestes serres i, com a conseqüència, els sediments estratificats es van plegar adoptant formes sinuoses que avui estan molt modelats per l'erosió i constitueixen els coneguts anticlinal de **Bellmunt** i sinclinal de **Vidrà**, d'un interès geològic accentuat. També cal subratllar la imponent falla de la serra

de Santa Magdalena del Mont, coronada pel Puigsacalm, que cobreix un desnivell d'uns 800 metres damunt la plana d'en Bas, en forma de cingleres espectaculars.

Clima

Els corrents d'aire humit vessen sobre aquestes serres quantitats molt generoses de pluges que arriben als 1200 mm anuals. Aquesta elevada pluviositat i les temperatures moderadament suaus permeten el domini de la vegetació centreeuropea, amb una fauna associada típica dels ambients humits.

Mantell centreeuropeu

El paisatge del **Vidranès** captiva a primer cop d'ull. Els boscos i pastures tenyeixen el paisatge d'un verd intens durant la primavera i l'estiu. A la **tardor**, els arbres caducifolis canvien el color amb esplèndides i variades tonalitats i el paisatge es transforma en un mosaic cromàtic incomparable.

La **fageda** i la **roureda** en són els boscos més representatius. Tot i això, també creix l'**alzinar** muntanyenc (*Quercetum mediterraneo-montanum*) als vessants solells de les serres de **Bellmunt** i Curull, en un intent agosarat de la vegetació mediterrània de colonitzar un espai en principi impropï. Aquest fet s'explica per l'elevada insolació del terreny que afavoreix el creixement de l'**alzina** i els **brucs**, des d'uns 600 m d'altitud, un cop superada la fredor provocada per la inversió tèrmica de la plana de Vic, que mor als peus d'aquestes serres. L'**alzinar** ateny els 900 m, altitud a partir de la qual les temperatures tornen a ser massa baixes. És, llavors, el domini de la **roureda de roure martinenc amb boix** (*Buxo-Quercetum pubescentis*) que abraça les solanes i les planes de la resta de serres.

Els obacs i els fondals, on la humitat és major, estan poblats per extenses fagedes, per exemple la immensa бага de Curull i el bosc de les Fages, a **Bellmunt**. Es distingeixen tres formes de **fageda**, de les quals la més abundant és la **fageda amb boix** (*Buxo-Fagetum*). El seu sotabosc és molt similar al de la roureda de roure martinenc que, en condicions òptimes, està compost per un estrat arbustiu dominat pel **boix**. La presència d'un sotabosc arbustiu abundant és més propi dels boscos mediterranis, com l'alzinar, o submediterranis, com la roureda de roure martinenc. En canvi, els típics boscos centreeuropeus són pobres en arbustos i molt rics en delicades plantes herbàcies. Aquest és el cas de la **fageda amb el-lèbor verd** (*Helleboro-Fagetum*) i, sobretot, de la **fageda amb joliu** (*Scillo-Fagetum*), que formen petites clapes als replans i fondalades, on la major humitat del sòl no afavoreix el **boix**. A la **fageda amb el-lèbor verd**, el **buixol** (*Anemone nemorosa*) forma grans mates de flors blanques a principi de primavera. D'altra banda, el **joliu** (*Scilla lilio-hyacinthus*) és la planta més representativa de l'altre tipus de fageda. L'acompanyen altres herbes de fulla plana i arrels bulboses, la part vegetativa de

les quals passa l'hivern sota terra. Quan a final de primavera creixen i floreixen encatifen el sòl, fins aquell moment cobert quasi només per fullaraca.

És notable la gran varietat d'arbres caducifolis que, sense arribar a formar masses pures, acompanyen les **fagedes** i **rouredes**, molt sovint situats a les vores dels torrents i rieres. Alguns exemples són l'**auró blanc**, la **blada**, el **freixe de fulla gran**, l'**avellaner**, el **tell**, l'**om**, el **cirerer**, la **moixera de pastor** i diverses espècies de **salzes**.

En alguns sectors, especialment al **Parc Comarcal del Castell de Montesquiú**, el paisatge està dominat per la **pinada de pi roig**. Les pinedes ocupen antigues feixes cultivades fins a l'entrada del segle XX; el seu abandó va conduir a la regeneració natural del bosc. Els pinyons són més mòbils i tenen un desenvolupament més ràpid que les llavors i els plançons d'altres arbres. Aquest fet, a més de l'interès en l'aprofitament silvícola dels **pins**, ha permès la colonització de l'espai per part de la pinada. El seu sotabosc, si no està estassat, és idèntic al de les **rouredes** i **fagedes** veïnes i no és estrany que el **pi roig** formi comunitats mixtes amb **roures** i **faigs**.

Els **prats de pastura humits** es troben repartits sobretot en els dominis de les **fagedes** i es dediquen bàsicament a la pastura de vaques. S'estenen per tota la vall de Vidrà. Els prats més interessants des del punt de vista botànic són les **gespes d'ussona** (*Festuca gautieri*). En alguna raconada amb sòl amarat d'humitat es fan **prats de dall** que són aprofitats com a farratge. A les clarianes de les rouredes i en els terraprims solells, hi apareixen **joncedes** (*Aphyllantion*).

Cal destacar també les comunitats vegetals de roques ombrívols en les cingleres d'aquestes serres, representades per plantes rupícoles com la **corona de rei** (*Saxifraga longifolia*) i l'**orella d'ós** (*Ramonda myconi*), acompanyades per altres saxífragues i diverses **falgueres**, com la **llengua de cérvol** (*Phyllitis scolopendrium*).

D'altra banda, és molt interessant la flora criptogàmica de la zona. Els **fongs**, les **molses** i els **líquens** són, en bona part, peculiars dels ambients humits centreuropeus i hi figuren representants de distribució restringida dins els Països Catalans. Hi creixen diversos bolets de qualitat gastronòmica reconeguda, com per exemple el **rossinyol** (*Cantharellus cibarius*), la **llenega negra** (*Hygrophorus limacinus*) i les **trompetes** (*Craterellus cornucopioides*). També tenen un elevat interès científic les comunitats d'**algues** i d'**invertebrats aquàtics** associats dels rius **Ges** i Fornès.

Una fauna de tendència centreuropea

Entre la fauna del Vidranès destaquen diverses espècies característiques de la muntanya alta i mitjana. Per exemple, en els torrents ombrívols i d'aigua fresca, hi viuen el **tritó pirinenc** i la **granota roja**, aquesta última també habitual a moltes basses. A les capçaleres dels rius i rieres es troba la **truita comuna**, encara que com a conseqüència

d'introduccions efectuades pels pescadors. Últimament s'hi ha detectat la presència del **picot negre**, que hom creia limitat als espais altimontans i subalpins dels Pirineus, però que probablement també nidifica a les fagedes i pinedes de pi roig de la zona. També es coneixen indicis de cria del **picot garser petit**, molt desconegut i rar de trobar a Catalunya.

Són molt característics d'aquest espai alguns ocells centreuropeus, associats als boscos caducifolis i a les pastures humides. Per exemple, a les fagedes destaca la **becada**, ocell present tot l'any, però més abundant a l'hivern per l'arribada d'exemplars europeus. L'acompanyen l'**aligot vesper**, la petita **mallerenga d'aigua** i el **pinsà borroner**, entre altres. A les pastures nidifiquen la **piula dels arbres**, la **verderola** i l'**escorxador**, que cerquen el recer de la vegetació dels marges per a ubicar els nius. Precisament, els llindars de bosc amb les pastures són un bon indret per a trobar diferents rèptils com el **llargandaix verd**, la **sargantana de paret**, la **serp d'Esculapi** o la **colobra llisa europea**.

Durant les èpoques de migració, particularment durant el pas primaveral, moltes aus rapinyaires ressegueixen aquestes serres. Des d'un punt elevat es poden observar grups de **milans negres**, **àguiles marcenques**, **arpelles** i **aligots vespers**.

Entre els mamífers destaca el **gat salvatge** -molt escàs a jutjar per les poques dades de què es disposa- i altres carnívors, com els nombrosos **gat mesquer** i **fagina** o **gorjablanc**. El **senglar** és abundant i caçat intensament cada any. També existeix algun nucli de **llebres** introduïdes.

D'altra banda, són interessants alguns invertebrats cavernícoles, com l'**escarabat *Melopodius spinicollis*** i una gran varietat de **papallones**, sobretot noctúids. També hi viuen heteròpters força rars, i el **mol-lusc endèmic *Chondrina altimirai***.

Tardor

La nostra vida transcorre entre el racó del foc i l'espectacle de la finestra oberta sobre el paisatge. Darrera dels vidres entelats es veu la vall, d'una humitat vaga. Sobre els vessants de les muntanyes passen, lentament, els borralls de boira fina i blavenca. (...) Quan la pluja s'escampa una mica es pot anar a donar un tomb. La vall s'estreny, s'eixampla, segueix la morositat de les corbes del riu. Tot té un aire tardoral i les coses semblen tenir un cansament i un abandó interns. Els vessants de les muntanyes presenten una resplendor de caliu moribund. Els arbres porten encara les fulles mortes. Ja per pocs dies... El primer bufarut, una gelada, i el món vegetal els convertirà en una cal·ligrafia de branques seques. És el moment dels colors incendiats, daurats, calents -rovell, oli, vinagre, sal i pebre- i del paisatge tocat per la teranyina subtil i blavissa de la boira. La síntesi és el rovellat prodigiós dels bolets.

Josep Pla, Tardor (fragment), dins Obres completes, vol. IX

VIDRÀ

Situació geogràfica

Municipi d'Osona, al límit entre el Ripollès i la Garrotxa, que comprèn l'alta vall del **Ges**, envoltada per una sèrie d'importants serralades. Aquesta petita subcomarca o regió a part dins d'Osona també es coneix amb el nom de **Vidranès** (vegeu el capítol sobre el Vidranès).

El riu **Ges** s'origina sota la Coma (mas que antigament es coneixia amb el nom de Cabagès o Cap de Ges) i recull les aigües de diverses rieres, com la del Toll, de Collfred i de Siuret, i més al sud, dels rierols de Torrents i de la Vilavella. Aquests corrents d'aigua formen valls verdejants d'una gran bellesa envoltades de grans muntanyes: les serres de Milany (1533 m) i de Santa Magdalena de Cambrils (1547 m), enllaçades pel puig de l'Obiol (1522 m), al nord; els rasos de Collfred, el coll de Siuret, el puig de Cubell i els rasos de Manter, a llevant; els cingles de Milany, els que envolten el Barretó, el puig de Palou, el cingle de la Fajola i el **coll de Vidrà**, a ponent i, per acabar, la бага de Curull i els contraforts de **la serra de Bellmunt**, al sud.

El riu **Ges** recorre tot el terme de nord a sud i s'obre pas pel portell de la Salgueda o **Forat Micó** (molt engorjat) el rep el riu Fornès, a Sant Pere de Torelló, i acaba desembocant al Ter, a Torelló.

Característiques territorials i econòmiques

El territori és molt muntanyós, poblat en gran part de boscos de faigs, roures i alguns sectors de pins i grans pasturatges, especialment a Siuret. Els conreus es localitzen al fons de la vall (patates, cereals, blat de moro i farratge), però s'han deteriorat per l'emigració d'una bona part de la població del municipi. Té certa importància la cria del bestiar (boví i oví, sobretot) i l'explotació forestal (hi ha una serradora), ja que els boscos cobreixen més del 60% de la superfície total del Vidranès.

La fusta del faig, generalment serrada en ple bosc en peces de dotze pams, és enviada preferentment a les torneries que hi ha a Torelló. Del roure, se'n fan travesses per al ferrocarril, i la resta, que és la major part, serveix per a la fabricació de carbó vegetal i llenya per al consum domèstic; tot plegat s'envia a les poblacions pròximes de la vall del Ter i a Barcelona.

Encara que no és tan important, cal considerar una altra mena d'explotació: es tracta del boix, que també constitueix un factor econòmic regular, ja que es tracta d'un arbust que creix arran de terra i arreu, amb una facilitat de propagació sorprenent. El boix és tallat pels pagesos i bosquerols a la tardor i a l'hivern, períodes en què l'altra producció escasseja. S'envia, principalment, a Torelló per al consum de les torneries, i a Barcelona i a Girona.

És notable la presència de masies vidraneses disperses, la majoria de les quals tenen al costat grans coberts per a emmagatzemar l'herba dels prats i acollir els ramats (que constitueixen una font de riquesa força important) i tenen un característic gran arc de pedra a la façana.

Són masies remarcables les del Moreu, la Casa de Baix, la Quintana, el Pubill i Can Font.

El poble

Està situat al peu del puig Castellar, centrat per l'església parroquial de Sant Hilari (la primitiva fou consagrada el 960), de vistosa presència i aire muntanyenc. L'edifici actual, de

proporcionad
a capacitat i
rematat per
un airós
campanar de
punxeguda
testa, fou
reconstruït
entre el 1775
i el 1780, i és
del
característic
tipus barroc
neoclàssic.

El Cavaller de Vidrà, de la família Vila-Abadal, una de les masies de més nom de la zona.

De l'antic
edifici

romànic resta només el mur de migdia, aprofitat en la nova construcció.

Procedent d'aquesta església es conserva al Museu Episcopal de Vic un frontal romànic centrat per una Mare de Déu sedent amb Jesús a la falda, envoltada de dos àngels i, a cada costat, hi ha dos compartiments sobreposats amb un grup de dos apòstols cadascun, llevat de l'esquerre superior, que representa sant Hilari celebrant missa, ajudat per un diaca (si voleu més informació sobre aquest frontal, consulteu l'obra Catalunya Romànica).

Al redós de l'església trobem tot de cases de diferent fesomia i estructura, rovellades les unes i més polides les altres, que formen carrers estrets i desnivellats amb una diminuta plaça, recollida i tranquil·la. Aquesta sagrera, que gaudia d'immunitat eclesiàstica de l'església parroquial de Sant Hilari, a principi del segle XIV era murada, amb portes per a l'accés, però les cases van ser totes renovades als segles XVII i XVIII.

Al llevant del poble, hi ha el barri de la Creu de l'Arç i, al camí que hi porta, trobem la important masia del **Cavaller de Vidrà**.

Aquesta masia havia estat la casa pairal de la família Vila-Abadal, documentada des del segle XIII, tot i que l'edifici actual és un gran casal barroc del segle XVIII, amb una galeria i uns afegits posteriors, i una capella, també barroca, dedicada a la Mare de Déu de la Mercè. La masia és avui un interessant exemple d'arquitectura civil barroca, que mereix una visita detinguda.

Prop de la masia, davant del petit barri de la Creu de l'Arç, hi ha una capella petita dedicada a santa Bàrbara, del segle XVIII, feta construir també pels Cavaller.

En aquest veïnat podem localitzar la serradora mecànica que cada vegada té una producció més notable.

Una altra masia important és la del **Coll de Vidrà**, a ponent del terme, prop de la carretera de Sant Quirze, gran casal quadrat amb una galeria de dos pisos a la banda de migdia.

Finalment, Vidrà també es caracteritza pel seu interès excursionístic. Algunes excursions que destaquen, fora ja dels diversos indrets i raconades del seu terme, són la ruta del Puigsacalm per Pla Traver, la de **Bellmunt** per la fageda dels vessants septentrionals passant pel coll d'**Hi era de massa** o la de Santa Magdalena de Cambrils per Siuret i Collfred.

L'ermita era situada en l'últim esperó...

"L'ermita era situada en l'últim esperó d'una serra cantelluda, sobre una roca enorme i solitària.

Del costat de migjorn la penya es decantava a l'abisme, dominant un pendent escarpat per on rodolaven els roquissos que les pluges i les glaçades desprenien. Les parets de la casa s'aixecaven al caire mateix del penya-segat, produint una certa inquietud, com si l'ermita entera estigués destinada a estibar-se al fons de la vall. (...) Per altres indrets les roques formaven una graonada colossal, solcada per corriols retorts en hèlix que muntaven fins en una petita plataforma. (...) A l'entorn d'ell, res, genives de roques cobertes d'heures, el cingle espantable, l'aire enrarit per l'altura, creuant sempre per esparvers que planaven majestuosos. (...) Mirada d'un xic lluny, aquella punxeguda excreixència de la serra feia la impressió d'un tros de pessebre. Una escarpadura de suro pelagrí amb els junts dissimulats amb molsa, i, a dalt, una esglesieta blanca encerclada de muralles brunes."

Prudenci Bertrana, Naufrags (fragment), cap. XIX

EL SANTUARI DE BELLMUNT

La seva situació estratègica, atalaitant grans extensions de terreny; els mateixos fonaments del santuari, més propis d'una fortalesa que d'un ermitatge, i l'existència de l'anomenat baluard que ha sobreviscut fins als nostres dies, fan pensar en l'existència anterior, en el mateix lloc, d'un castell roquer. (En el conjunt d'edificacions del santuari s'entreveuen dos murs atalussats de carreus, els quals poden correspondre a estructures primitives del castell i de l'església de **Santa Maria**, sense que en el seu estat actual hom pugui fer gaires afirmacions concretes sobre el seu origen.)

Inicialment, la capella del santuari degué ser l'església del castell de **sa Reganyada**, documentat a partir del testament del comte de Besalú, Bernat Tallaferro, de l'any 1020, en el qual llega aquest castell, igual que els seus veïns de Besora, Urtig, Curull i altres, al seu fill Guillem.

L'església de **Santa Maria** no es fa present documentalment fins al 1219, quan Pere Vila, de Besora, féu un llegat a favor de **Santa Maria de Pulcro Monte**. Després segueix apareixent en els llegats dels feligresos dels contorns en els quals abunden les deixes per al sosteniment del santuari.

Entorn de l'any 1392 tenien cura de l'administració de l'església els dos obrers de Sant Pere de Torelló, amb la participació d'ermitans.

Característiques

L'església i les dependències de l'hostatgeria formen un sol cos de l'edifici de notables proporcions, aixecat al cim d'un elevat promontori envoltat de cingleres, especialment per l'indret de llevant, que li donen més aviat la presència i característiques d'una fortalesa medieval.

L'església de **Santa Maria de Bellmunt**, que no té façana pròpia, és d'origen romànic, de volta de canó, i constitueix la part més antiga de l'edificació. Al seu damunt i sobresortint de la teulada, un senzill campanar de cadireta encarat a migjorn ostenta una regular campana instal·lada el 1876.

La nau acull la imatge de la **Verge de Bellmunt**, patrona de Sant Pere de Torelló i de la vall del Ges, en l'altar major. Dos altars laterals, dedicats a la Verge del Roser i al Sagrat Cor, formen un petit creuer.

L'aïllament i la situació del santuari al capdamunt d'una penya han fet, durant segles, que incendis fortuïts i llamps malmetessin sovint l'edifici. L'octubre del 1959, un llamp va esquarterar les voltes del temple, va destruir part de la teulada, va arrencar el balcó i altres obertures de la façana de migdia i va fer caure embans i capgirar mobles. D'altra banda, diversos incendis provocats durant les guerres del segle passat, del 1822 i el 1835, i la de l'actual, de 1936 a 1939, van destruir tota la part ornamental de l'església i els objectes de culte, llevat de la verge que, en l'última guerra, van haver d'amagar en una masia del

terme. Successives restauracions (l'última entre els anys 1983 i 1985) han refet i fins i tot millorat el recinte.

A la part de ponent de l'edifici, i gairebé al mateix nivell de l'església, es troba l'anomenat **baluard**, emplaçat magníficament, que constitueix una miranda esplèndida sobre la plana de Vic.

Entre el santuari i els penyals que formen el cim de la Serra Grenyada hi ha una placeta, ombrejada per corpulents freixes, que acull els visitants i els participants dels aplecs que s'hi celebren cada any: l'Aplec o festa principal, el dilluns de Pasqua; el dia de la Nativitat de la Mare de Déu, el 9 de setembre, i per Sant Marc, el 25 d'abril, en què hi puja la parròquia de Sant Pere en processó. També s'hi celebra, des de l'any 1957, la missa del Gall en la nit de Nadal.

Santuari de Bellmunt. Dibuix de Ramon Vinyeta

Enfront del santuari, a la part de ponent i a l'indret oposat de la placeta, s'aixeca l'alterós cim de **Serra Grenyada** on, segons la llegenda, fou trobada la imatge de la verge.

La Verge de Bellmunt o de les Alades

La imatge de la verge que es venera a l'església del santuari forma part, segons la tradició, del grup de les Mares de Déu trobades. És de marbre blanc i amida només 22 cm d'alçada. Per les seves característiques sembla que es pot afirmar que és d'estil romànic i que pertany a les darreries del segle XIII. Té l'infant Jesús assegut a la falda esquerra, el qual té a la mà dreta, igual que la verge, una boleta regular. Ambdues imatges i la cadira o tron on seu la Mare de Déu estan constituïdes per un sol bloc de marbre.

La referència històrica més retrospectiva que l'esmenta ens la dona un inventari practicat al santuari l'any 1438.

Curiosament, també se l'anomena Nostra Senyora de les Alades. La raó és un fet que té lloc la primera quinzena d'agost de cada any, quan una munió de formigues alades, en compactes eixams, pugen pels vessants de la serra fins al cim de la Serra Grenyada per morir-hi. Aquest succés era considerat antigament un senyal de vassallatge a la verge de Bellmunt perquè tenia lloc sempre, justament, pels volts del dia 15 d'agost, Assumpció de la Verge, i després, en tot l'any no en veien cap més enlloc.

Els exvots dels presoners

Antigament, els exvots que ofrenava la gent eren tan abundants que amb prou feines podien encabir-los en el vestíbul de l'església. Però de tots ells, els més coneguts i populars foren els dels presoners que van ofrenar les seves cadenes i grillons a la verge en acció de gràcies per haver pogut sortir de la presó. La popularitat d'aquesta història, fins i tot va motivar la creació d'una cançó que en glossava els fets. La presència d'aquestes cadenes al santuari data de molts segles enrera. En l'inventari efectuat l'any 1438 ja hi figuraven i avui dia aquestes cadenes i grillons encara es conserven íntegres penjades al vestíbul de l'església. Amiden 34 pams l'una i 24 pams l'altra, i pesen 13,6 i 6,4 quilos, respectivament.

L'última fulla

L'has vista? L'has vista aquella fulla d'allà dalt de tot, de tot, d'aquest vell castanyer? Totes les seves companyes ja fa temps que han anat cobrint el terra, i ella, encara allà dalt, solitària, desafiant, retallada, sencera, nua, com una bandera desplegada contra el gris humit de la boira baixa.

Alça! Fixa't ara el vent com la sacseja amb força! De ben segur que acabarà per arrancar-la i la veurem emprendre el vol, bosc enllà, com una papallona daurada de tardor.

Quina cosa, oi?, veure com cau l'última de totes les fulles d'aquest vell castanyer.

No!, no!, mira!, el vent no pot amb ella!

Aguanta!, aguanta fort tot el que puguis. Que la tramuntana i la marinada s'estavellin contra la teva tossuderia a resistir, última fulla del vell castanyer.

Quina alegria, oi, aquesta fulla?

Ara ens n'anirem a casa, però cada dia vindrem a veure si encara aguanta.

Enric L'arreula, Darrere nostre un riu de flors trencades...

MONTESQUIU

Situació geogràfica

El municipi de **Montesquiu** es troba a la comarca d'Osona, a la vall del Ter (riu que el travessa de nord a sud-est).

Excepte la zona de la vall, el terme és força abrupte, rodejat de serrats com el Serrat Gran de la Rovira, dels Faigs, dels Bufadors, etc., que donen forma a les valls que porten les seves aigües al riu Ter. En aquestes valls, s'hi troben les rieres del Molí i dels Ferrers, el torrent de Planeses i les rieres de la Solana i de Sora, entre d'altres.

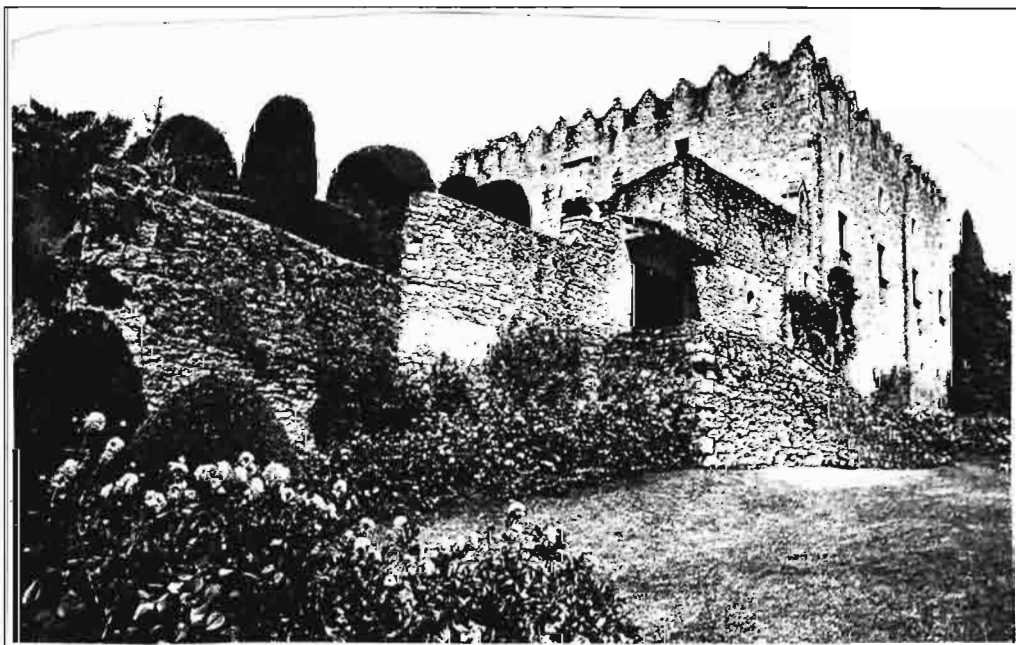
El clima i la vegetació

El municipi té un clima mediterrani de muntanya amb tendència continental; de vegetació eurosiberiana, amb abundància de **rouredes de roure martinenc** als solells, i de **pi roig** a les obagues, amb una gran varietat d'espècies a les franges estretes al costat dels cursos d'aigua, on podem trobar l'**om**, el **pollancre**, el **salze**, el **vern** i el **plàtan**.

Activitat econòmica

Les característiques del relleu no permeten una activitat agrícola important, si bé a les zones més planeres són els cereals i els farratges els conreus més abundants. Tampoc la ramaderia té gran importància.

La indústria, potenciada pel pas del riu, és la principal base econòmica del terme, i l'activitat tèxtil ha estat el factor que més ha contribuït al creixement del municipi.

Castell de Montesquiu, cedit fa pocs anys a la Diputació de Barcelona.

Altres dades interessants: el Castell de Montesquiu i el poble

Montesquiu es va segregar de Sant Quirze de Besora l'any 1934 i va pertànyer a la comarca del Ripollès fins al 1989, en què va passar a formar part d'Osona. Aquesta segregació fou motivada per la seva important activitat industrial, que va donar un important impuls al creixement de la població.

Com a llocs d'interès cal mencionar la Farga de Bebié, colònia tèxtil construïda al final del segle XIX (l'any 1940 va arribar a tenir fins a 1.057 habitants). També cal esmentar **el Castell de Montesquiu** i el **Parc Comarcal**, on es pot seguir el recorregut d'un itinerari força interessant.

El Castell de Montesquiu es troba dins del Parc Comarcal i la seva part més antiga, construïda entre els segles X i XI, encara conserva, actualment, l'estructura original. En els primers temps era una casa forta on residien els senyors de Besora quan visitaven les seves terres. A final del segle XV es va reconvertir en residència senyorial.

L'edifici va ser profundament renovat al segle XVII; en aquesta època es va construir també una petita capella dedicada a santa Bàrbara.

A partir de l'any 1917 es va transformar en casa residencial. Actualment és propietat de la Diputació de Barcelona i ha esdevingut un símbol del Parc Comarcal. Dins del parc també podem trobar una Escola de Natura.

El **Parc Comarcal** del Castell de Montesquiu té una superfície de 456 ha; el riu Ter el divideix en dues parts, la que hi ha al costat esquerra és la més extensa. El riu Ter, conjuntament amb les rieres de Solana i de Sora, configuren la xarxa hidrogràfica bàsica del parc.

Situat al prepirineu oriental, aquest sector geogràfic presenta un relleu suau amb alçades que oscil·len entre els 580 m, a les parts més baixes, fins als 850 m, a les més altes.

Pel que fa al paisatge del **Parc Comarcal** podem distingir bàsicament quatre unitats: els **bosc**s (amb predomini de roures i de pi roig), els **prats**, les **ribes** (amb oms, bedolls, verns i plàtans) i els **conreus**.

Aquest parc està protegit per un pla especial, promogut per la Diputació de Barcelona, i aprovat definitivament per la Generalitat de Catalunya l'any 1985.

Finalment, cal afegir que és molt recomanable la passejada d'interès naturalista i la visita al castell i els jardins de Montesquiu.

El poble de **Montesquiu** està situat a la banda dreta del riu Ter. Hi passa la carretera de Barcelona a Puigcerdà i, a la banda esquerra, s'aixeca encinglerat dalt d'un turó el Castell de Montesquiu. La part vella està formada per carrerons estrets i rectilinis, amb moltes cases dels segles XVII i XVIII.

L'església parroquial, dedicada a santa Maria, és de creació moderna.

El poble es formà a mitjan del segle XVI, com un petit nucli d'hostals i ferreries al llarg del camí ral de Vic a Ripoll, en terres del castell veí, els senyors del qual feren nombrosos establiments a partir de la fi del segle XVI per a edificar noves cases. La primera ferreria està documentada el 1558, i el primer hostel, el 1632. La població era bàsicament menestral (teixidors de llana i de lli, sastres, alguns traginers, basters, ferrers i hostalers).

Actualment, els recursos econòmics principals són la indústria tèxtil (filats de cotó) i la química (carbur de calci). L'agricultura (blat de moro, blat i patates) es localitza a la confluència del riu Ter amb la riera de Sora i a l'eixamplement que el Ter forma al sud del terme.

El mercat setmanal és el dimecres, i la Festa Major, el 8 de desembre.

Bibliografia:

Bellmunt. Guia muntanyenca. Vinyeta, Ramon. Editorial Montblanc. 1961

Catalunya Romànica. Fundació Enciclopèdia Catalana

Catalunya Verda. Osona. Edicions de la Vanguardia. 1996

Comarca del Ripollès. Ginesta, Salvador. UEC Barcelona. 1978

Darrere nostre un riu de flors trencades... Larreula, Enric. Edicions L'Aixernador. Abril de 1994

Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Fundació Enciclopèdia Catalana

Història Natural dels Països Catalans. Fundació Enciclopèdia Catalana

La Muntanya. Antologia de textos. Edicions 62. Gener de 1992

Parc Comarcal Castell de Montesquiú. Servei de Parcs Naturals. Diputació de Barcelona

Puigsacalm Bellmunt. Guia cartogràfica. Editorial Alpina. 1978

Turisme verd. Montesquiú. Diputació de Barcelona

PARC COMARCAL CASTELL DE MONTESQUIU

